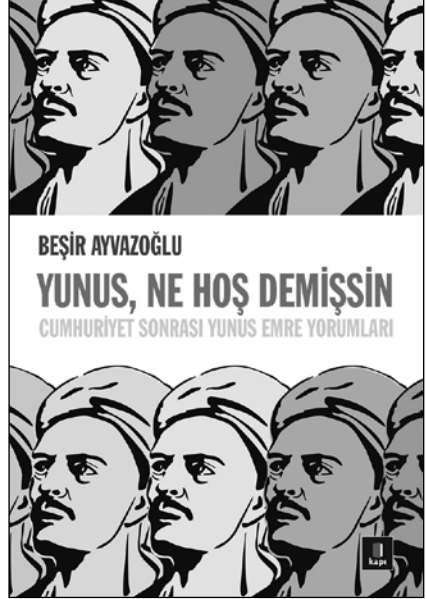

**Beşir Ayvazoğlu, Yunus, Ne Hoş Demişsin,
İstanbul: Kapı Yay., 2014, 240 s.**

Ekrem SAKAR*

Aynı devirde Anadolu topraklarında yaşamış ve hayat sürdürdükleri devirden bu yana insanların gönüllerinden ve dillerinden düşmeyen iki büyük veli Mevlânâ ve Yunus Emre'dir. Bu iki sūfînin müşterek özelliklerinden birisi de, birinin Farsça, diğerinin Türkçe dile getirdiği hakikatlerin göz ardına itilip mesajlarına ve maksatlarına mugayir muhtelif yakıştırma-lara mâruz kalmalarıdır. Bu noktadan baktığımızda aralarında büyük bir fark ortaya çıkar, o da Mevlânâ'nın hayatı hakkında teferruatlı mâlûmat ihtiva eden eserlerin mevcûdiyeti ve kendi eserlerinin muhafaza edilmiş olmasına karşın Yunus Emre'nin hayatının müphemliği ve eserlerindeki yazıların hangilerinin elinden çıktığına dâir kesin bilgimiz olmaması meselesidir. Yunus Emre'nin tarikatı, yaşadığı coğrafyanın tam olarak neresi olduğu, mezarının nerede olduğu gibi pek çok konuda bir bilinmezlikler söz konusudur. Ayrıca şiirleriyle bir ekol oluşturması ve Yunus mahlaslı pek çok şairin yazdıklarını Yunus Emre'nin şiirlerine ilâve etmesi hâdisesi, günümüz araştırmacılarını zorlamış, araştırmadan bir şeyler söyleyenlerin veya yazarların da bir takım asılsız iddialar ortaya koymasına sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla hem Türkçe yazması, hem hayatına dâir bilgilerimizin mahdut olması hem de eserlerindeki şiirlerinden kaçının kendine âit olduğu meselesi yüzünden farklı mecralara çekilen mutasavvıfların başında Yunus Emre gelmektedir.

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (ekremsakar@hotmail.com)

Yunus Emre ilâhîleri, insanoğlunu dâimâ alâkadar eden mânevî mevzuları işlediği, bu derin mânâları sade bir lisan ve üslupla dile getirdiği için bilhassa tasavvufî muhitlerde mütemadiyen okuna gelmiştir. Mamafih cumhuriyet devriyle birlikte değişen din ve dünya telâkkilerinin rüzgârlarıyla bambaşka fikirlere alet edilmeye başlanmıştır. Yunus Emre'nin değişik biçimlerde algılanması ve indî mütâlaalara kurban edilme hâdisesi hâlâ devam etmektedir. Bu tarz faaliyetlerde bulunanların, Yunus Emre'yi daha evvel kimsenin fark etmediği iddiasında bulunup onun ne kadar mühim bir şair olduğunu ilk kez ciddi bir şekilde masaya yatırdığını söylemek, bazı şiirlerinden cımbızla beyit yahut beyitler çekerek bir fikre hizmet ettiğini ispatlamaya çabalamak, diğer şairleri değersizleştirerek Yunus Emre'nin kıymetini artırmak gibi başvurdukları çeşitli yollar vardır. Bu araştırmacıların hemen hemen hepsi Yunus Emre'yi ilk kez ve gerçek kimliğiyle tanıdığını ispatlama gayreti içinde bulunmalarının yanı sıra kendi algıladıkları istikamette değerlendirmeye tâbi tutmaktadırlar. Sağcısından solcusuna, doğucusundan batıcısına, muhafazakârından çağdaşına birbirine zıt görünen kitlelerin Yunus Emre'yi yorumlaması, Yunus Emre'nin adının çokça zikredilmesine rağmen esasında ne kadar az tanındığının işareti olarak görülebilir.

Beşir Ayvazoğlu mevzubahis edeceğimiz kitabında cumhuriyet sonrası Yunus Emre yorumlarını tetkik ederek önümüze bir "cumhuriyet Yunus Emre'si" panoraması koymuş. Yani kitabın konusu Yunus Emre'nin esasında kim veya nasıl bir şahsiyet olduğu değil, ülkemizde nasıl anlaşıldığı yahut algılandığı. Yunus Emre, cumhuriyet devri sergüzeşinde ilk olarak Köprülüzâde'nin büyük keşfi olarak takdim ediliyordu. Yayımlandığı tarihte Türkiye'de pek fark edilmeyen fakat Türkiye dışındaki Türkoloji ve şarkiyat çevrelerinde geniş yankı uyandıran *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı çalışmasında Köprülü, millî zevki yetkin bir biçimde temsil eden Yunus'un eldeki belgelere göre ümmî kabul edilmesi gerektiğini ancak bu ümmiliğin cahillik anlamına gelmediğini söylüyordu. Köprülü'ye göre Yunus, sanat ve sanatkârlık endişesi taşımadığı hâlde dilini, edasını, veznini ve şeklini veren millî unsurun onda tasavvufu beraber kusursuz bir biçimde kaynaştırdığından ortaya bütünüyle millî bir sentez çıkmıştı. Köprülü'nün mezkûr kitabı isabetli tesbitlerin yanında Rıza Tevfik'in de kabul ettiği ve Mevlânâ'ya da yakıştırılan "pantheisme idealiste" mesleğine mensup olduğu gibi tutarsız düşünceleri de içeriyordu.

Köprülü'nün Yunus'u şairliği ve Türkçesi ile vurgulamasının ardından cumhuriyetin ilk yıllarında Ziya Gökalp'in, Yakup Kadri'nin, Peyami Safa'nın, Necip Fazıl'ın Yunusları zuhur etmişti. Halk Bilgisi Derneği'nin

Yunus Emre günü ile iyiden iyiye popülerleşmeye başlayan Yunus Emre ülkenin gündemine asıl Burhan Ümit'in çalışmalarıyla oturmuştu. Kendince bir Yunus portresi çizen Ümit, onu şiddetli bir metafizik buhran yaşamakta olan bir delikanlı olarak hayal etmişti. Saz şairlerini yeknesak ve bayağı, divan şairlerini ise hain, yalancı, riyakâr ve “made in persia” olarak tavsif eden Ümit, Yunus'u bu şekilde yüceltmeye çalışmıştı. Bittabi onu önemli kılan bu görüşleri değil, iki ciltten oluşan bir Yunus Emre divanı hazırlamasıydı. Buna mukabil Abdalbaki Gölpınarlı Burhan Ümit'in Yunus telâkkisini tenkit etmiş ve daha ciddi bir divan neşretmişti. Nitekim Gölpınarlı'nın ilim hayatı boyunca gösterdiği tenakuzlardan birisi de Yunus Emre ile ilgili olacaktı. Zira 1970'te düzenlenen ve Yunus Emre'yi hümanist olarak lanse eden Uluslararası Yunus Emre seminerinde Bektaşî olarak savunduğu Yunus'u Mevlevî ilân edecekti.

Bahsi geçen hâdiselerin detaylı anlatıldığı, iktibaslara ve resimlere yer verildiği çalışmada daha sonra Ahmet Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu'nu sahnelemesi ve bunun lehinde ve aleyhinde yazılanlar; Yunus'un kabrinin Sarıköy'de mi yoksa Karaman'da mı olduğu meselesi ve kabrinin nakli hâdisesi; Osman Yüksel Serdengeçti, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan'ın Yunus algıları etrafında Yunus Emre romantizmi; bilâhare Nazım Hikmet, Hilmi Yavuz, Kemal Tahir ve Sabahattin Eyüboğlu çevresinde halkçı ve hümanist Yunus anlayışları; buna karşılık olarak muhafazakârların Yunus'u değişik pencerelerden özetlenerek sunuluyor.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Emine Işınsu, İskender Pala vs. yazarların kaleminde roman kahramanı olan Yunus'un Halide Nusret, Arif Nihat Asya vs. şairlerle edebiyatta yer bulduğunu; tiyatrodaki oyunlarında ve sinema filmlerinde konu edildiğini; ressam ve hattatlara tema olması yönleriyle sanat hayatında da genişçe yer aldığını görüyoruz. 1991 yılı Yunus Emre sevgi yılı ilân edilmesi hasebiyle yurt çapında yapılan faaliyetlerin de bir hülâsasını bulduğumuz çalışma kısa bir kronolojiyle sonlanıyor. Kitabın sonunda ek olarak Burhan Ümit'in, Hasan Âli Yücel'in, Ekrem Karadeniz'in, Mehmet Kaplan'ın, Macide Vildan Kunter'in yazılarının bulunması, sözü geçen dönemlere ışık tutması bakımından ehemmiyetli belgeler niteliğinde. Lâkin gönül isterdi ki kitapta değinilen bütün yazıların hiç olmazsa birer parçasına yer verilsin, böylece Yunus Emre telâkkilerinin kimler tarafından ne tür zihniyetler ışığında inkişaf ettikleri meydana çıkartılsın. Belki bu kitap bu şekilde kapsamlı bir çalışmaya önyak olabilir.

Sonuç olarak söylenebilecek en makul şeyi Ayvazoğlu kitabın önsözünde söylemiş. Ondan alıntı yaparak yazıyı hitama erdirelim: “Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Yunus Emre’nin bir sūfî olduğu göz ardı edilmemelidir. Aksi takdirde yeni nesillerin yollarını kaybedecekleri bir bilgi kirliliği ortaya çıkabilir. Yunus Emre hakkında böyle bir kirliliğe yol açılmıştır ve birbirinden farklı Yunus Emre’ler arasından gerçeğe en yakın olanını bulup çıkarmak maharet ister.”